

Andy Malengier: architectuur als stille aanklacht tegen het modernisme

Plicht van een architect is alles wat nuttig, bruikbaar en doelmatig is mooi te maken

In een nieuw vakblad voor openbare ruimte hoort ook een interview met een landschapsarchitect. Dit keer is dat met de Belgische Andy Malengier, ontwerper van het prijswinnende dorpscentrum van Oostnieuwkerke in de Vlaamse Westhoek. Zijn ontwerpen zijn naar eigen zeggen een stille aanklacht tegen het stedenbouwkundige modernisme.

Auteur: Hein van Iersel

Hallo meneer de architect

Als we rondlopen door het Brigida-park van Malengier, ontmoeten we de belangrijkste bewoner van het park: pastoor Jules Lansen. 'Hallo, meneer de architect', roept hij ons al van verre toe. Pastoor Lansen is nog steeds gelukkig met het vernieuwde ontwerp, maar wel bezorgd over de staat van onderhoud. De bomen in het park hebben zware dode takken ten gevolge van essentaksterfte; die zouden uitgesnoeid moeten worden. Verder staat het waterpeil van de vijver minimaal 20 centimeter onder het juiste niveau. Kortom, er wordt onderhouden, maar op een niet al te hoog niveau. Bedenklijk is verder een plan in de gemeente om een van de bakstenen gebouwen die naast het park staan te vervangen. Malengier is daar niet blij mee. 'Die baksteen-architectuur is belangrijk voor de kwaliteit van het ontwerp. Het zou jammer zijn als dit gebouw wordt vervangen door een modernistisch gebouw.'

Ook over de aanwezige bomen in het park heeft Malengier zijn bedenkingen: 'Het zijn er eigenlijk te veel, ze zijn van matige kwaliteit en, zoals de pastoor al aangaf, matig onderhouden.'

Oostnieuwkerke is een klein dorp met ongeveer 3000 inwoners in de Westhoek, op een paar steenworpen van Roeselare en Leper, met in het centrum een neogotisch kerkje uit 1900.

Malengier maakte in 2008 bijna toevallig een ontwerp voor het dorpscentrum.

Malengier: 'De schepenen (wethouders, red.) van Oostnieuwkerke, een deelgemeente van Staden, vroegen mij na te denken over een plek voor een kunstwerk bij de kerk. Ik ging met die opdacht naar huis en werd 's nachts wakker met het idee dat ik het helemaal anders aan moest pakken. Niet het ontbreken van een kunstwerk was het probleem, maar een asfaltbaan die de kerk scheidde van het totaal verwilderde en geïsoleerd liggende Brigida-parkje achter de pastorie.'

Met dat idee ging Malengier teug naar de raad

en net toen hij dacht zijn congé te krijgen, werd hij gevraagd het idee verder op papier te zetten. De rest is inmiddels geschiedenis. Er kwam een budget van 1,2 miljoen beschikbaar, waarvan 50 procent door Europa werd betaald en het park en de directe omgeving van de kerk kregen een totale make-over. Tijdens de Groene Lente in Knokke in 2009 won Malengier met zijn ontwerp zowel de prijs van de vakjury als die van de publieksjury.

Inmiddels zijn we bijna vijf jaar verder. Ik maak een afspraak met Malengier in Oostnieuwkerke, om gezamenlijk zijn prijswinnende ontwerp te gaan bekijken. Ik tref Malengier aan op een bankje in het ongeveer 300 meter diepe park. Hij vertelt mij waardoor hij geïnspireerd werd voor

Opkomst gras op drainsleuf.

zijn ontwerp. Het idee is gebaseerd op de Engelse *greens* die rondom een kerk liggen. Terwijl in Nederland een kerk meestal aan een straat of plein ligt, is het in Engelse dorpen heel gewoon om voor de kerk een grote gemeenschappelijke weide aan te leggen, waar de dorpsbewoners elkaar kunnen ontmoeten.

De *green* van Oostnieuwkerke wordt aan de ene kant begrensd door de kerk en aan de andere kant door een grote ronde vijver uit Belgisch arduin met een dubbele rand. Beide randen kunnen worden gebruikt als hangplek door de plaatselijke jeugd.

Malengier vertelt een anekdote. Tijdens de eerste oplevering kwam een bewoonster op hem af met de klacht dat deze randen voor haar niet comfortabel waren: 'Ik heb geantwoord dat dit zo hoort. De jeugd rondom de vijver en de ouderen op hun eigen bankjes aan de randen van het park. Toekijkend en genietend.' Dit naar het voorbeeld

van de vijvers in de Jardin des Tuileries in Parijs. Terwijl ik het verhaal van Malengier aanhoor, valt bij mij het kwartje en dat meld ik hem: deze tuin doet mij denken aan een kloostertuin, compleet met ronde breviergangen waar nonnen of paters al wandelend hun gebeden konden prevelen. En altijd veilig op de achtergrond de aanwezigheid van de kerk.

'Het is de taak van een architect om iets te ontwerpen waar mensen zichzelf in stilte en leegte terug kunnen vinden'.

Malengier is duidelijk verguld met mijn constatering: 'Het is de taak van een architect om iets te ontwerpen waar mensen zichzelf in stilte en leegte terug kunnen vinden. Probleem is dat wij allemaal kinderen van het modernisme zijn en dat architecten in het algemeen de neiging hebben om de ruimte vol te bouwen, terwijl leegte en ruimte veel belangrijker zijn. Mensen hebben behoefte aan plaatsen waar openheid en geborgenheid perfect samengaan, en dit in een stil groen kader. Plaatsen waar ze zichzelf en vooral anderen kunnen terugvinden. Mensen hebben echt geen nood meer aan volgebouwde ruimten, of open stenen ruimten. Plaatsen die geen enkele ontmoeting, beleving, troost en vreugde toelaten. Plaatsen die geen enkele herinnering oproepen. Als ik tijdens mijn voordrachten mensen hiermee confronteer, wordt het stil in de zaal. Héél stil.' Matengier verbindt zijn *design philosophy* moeiteloos met een forse dosis kritiek op zijn collega-architecten. Veel architecten zouden hun ontwerp

pen te veel zien als een soort egodocumenten, terwijl de kunst veel meer is om het ontwerp als het ware onzichtbaar te maken in de rust en eenvoud van het eindresultaat.

'Het is de plicht van een architect om alles wat nuttig, bruikbaar en doelmatig, mooi te maken'

Malengier zoekt daarom altijd naar het gebruik van weinige opvallende, maar wel hoogwaardige materialen. En als dat mogelijk is zelfs van inheemse oorsprong, zoals het Belgische arduin, dat niet alleen is toegepast in de vijver, naar ook in de padenstructuur. Het grootste compliment dat je Malengier hierover kunt maken, is als je zegt dat zijn ontwerp er ogenschijnlijk al jaren ligt. Dat betekent dat het opgaat in zijn omgeving, zonder al te schreeuwerig en opvallend te zijn.

Het ontwerp van het dorpscentrum begon met de vraag naar een kunstwerk, maar toen het park af was, ontbrak er nog een kunstwerk. De schepenen van Staden wilden dit oplossen door het uitschrijven van een prijsvraag. Malengier wist dat te voorkomen en wist gedaan te krijgen dat het thema van het kunstwerk zou moeten aansluiten bij het ontwerp en het thema van het park. Als leitmotiv werd gekozen voor een tekst van Sartre uit het boek 'Het zijn en het niet' uit 1943: *'Ik ben alleen in een park, en projecteer mijn gevoelens op het mij omringende landschap. Plotseling zie ik een mens die mij observeert. Op dat moment word ik een object dat door de ander gedefinieerd wordt. De ervaring van de leegte brengt onze gesitueerdheid in de wereld, onze betrokkenheid bij anderen tot uitdrukking. Een mens moet die leegte voortdurend met zich meedragen om zich blijvend bewust te zijn, zijn betrokkenheid tot zijn medemensen tot uitdrukking te brengen.'*

Het ontwerp van het kunstwerk bestond uiteindelijk uit twee beelden die elkaar 'ontmoeten' vanuit twee zijden van het park.

Hoewel Malengier afgeeft op het modernisme en vooral rust en eenvoud in zijn ontwerpen wil uitstralen, is hij natuurlijk zelf ook een slachtoffer van hetzelfde modernisme. Als succesvol architect wordt ook hij geregeerd door zijn smartphone en een strikt regime van afspraken. Hij waarschuwt mij vooraf dat hij wellicht een kwartiertje te laat zou kunnen zijn en meldt meteen dat hij daarna een volgende afspraak heeft.

Deze tuin doet mij denken aan een kloostertuin, compleet met ronde breviergangen waar nonnen of paters al wandelend hun gebeden konden prevelen.

Ollanders

Ik vraag Malengier waarin hij verschilt met Nederlandse architecten. Dat is een vraag waar Malengier duidelijk geen kant-en-klaar antwoord op heeft. 'Ik heb het idee dat Nederlandse landschapsarchitecten veel rationeler zijn dan wij. Een Belgisch architect is veel meer op zoek naar de spiritualiteit en het gevoel achter een ontwerp.' Die constatering zal ook wel iets te maken hebben met het eigenlijke specialisme van Malengier: hij heeft in België naam gemaakt met het ontwerpen van begraafplaatsen. Beroemd is bijvoorbeeld zijn ontwerp van het kerkhof van Werwik. Volgens de architect zijn in de ontwerpen voor begraafplaatsen dezelfde principes toegepast: simpele vormgeving die erop gericht is bezoekers troost te bieden bij het verwerken van het verlies van een geliefde.

Als architect moet je jezelf zo veel mogelijk 'onzichtbaar' moet maken in je ontwerp.

Malengier citeert de negentiende-eeuwse architect Karl Friedrich Schinkel: 'Het is de plicht van een architect om alles wat nuttig, bruikbaar en

doelmatig is, mooi te maken.' En Malengier voegt daar zijn eigen uitgangspunt aan toe: 'De mens heeft recht op die schoonheid.'

Staan voor je ontwerp

Hoewel Malengier vindt dat je jezelf als architect zo veel mogelijk 'onzichtbaar' moet maken in je ontwerp, is hij wel van mening dat architecten vaak te toegeeflijk zijn jegens de opdrachtgever. Architecten kregen in België oorspronkelijk een ereloon; dat is vergoeding voor de eer om een ontwerp te maken. Dat houdt voor Malengier dan wel in dat je als architect de plicht hebt om jouw ontwerp op de juiste manier uit te voeren en niet op voorhand toe te geven aan de opdrachtgever. Malengier wijst om zich heen en legt uit: 'Dit project is geboren uit mijn passie.'

Stuur dit artikel door!

Scan of ga naar:

<http://www.stadengroen.nl/artikel.asp?id=41-4130>

Andy Malengier